

**DEÜ İLAHİYAT FAKÜLTESİ,
SOMA BELEDİYESİ
ve
SOMA İLÇE MÜFTÜLÜĞÜ**

**Kur'an'ın Nüzûlünün
1400. yılı münasebetiyle**

**KUR'AN'DA
AİLE
-SEMPOZYUMU-**

10-11 ARALIK 2010

SOMA

DEÜ İlahiyat Fakültesi Dekanlığı

ve

SOMA Belediyesi

İşbirliği ile yayımlanmıştır.

Eserdeki bildiri ve müzakerelerin dinî, ilmî ve hukukî sorumluluğu sahiplerine aittir.

Bildiriler müzakereler doğrultusunda gözden geçirilmiştir.

Eserin Adı: Kur'an'ın Nüzûlünün 1400. yılı münasebetiyle

KUR'AN'DA AİLE SEMPOZYUMU

Baskı Yeri ve Tarihi: İzmir- Temmuz 2011

ISBN: 978-9944-172-91-5

Editör

Prof. Dr. Hüseyin YAŞAR

Editör Yardımcıları:

Dr. Mehmet Çiçek

İlker Yenen

Bekir Esen

Emin Yıldırım

Ali Doğan

Kapak

Tibyan Yayıncılık – Ramazan ÇELİK

Montaj Baskı Cilt

Tibyan Yayıncılık Basım Yayım Matbaacılık San.Tic.Ltd. Şti.

1145/1 Sok. No:64/A-1 Yenişehir -İZMİR

Tel : 0 232 459 77 78 Faks: 0232 449 3293

e-posta.tibyan yayincilik@gmail.com - www.kitapbasimi.com

Kültür Bakanlığı Sertifika No: 16613

Basım Tarihi: Şubat 2012

KUR'AN'A GÖRE AİLENİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ

*Prof. Dr. Celal KIRCA**

Giriş

Aile, cinsiyet farkı olan iki kişinin, hayatlarını ömür boyu birleştirmek üzere kurdukları kurumun adıdır. Her kurum gibi ailenin de dayandığı bir takım temeller mevcuttur. Bu temeller arasında kültürel, hukuki, ekonomik, sosyal ve psikolojik olanları hiç şüphesiz en etkin olanlardır. Toplumlara göre niceliği ve niteliği değişse de, bu temellerin etkinliği, asla değişmemektedir. Çünkü insanın fitri/genetik yapısında mevcut olan fizyolojik/psikolojik ihtiyaçlar yok olmadığı gibi, kültürel, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlar da yok olmamaktadır. Bununla birlikte ailenin temelini oluşturan en önemli etken, hiç şüphesiz Fizyolojik/Psikolojik nitelikli olanlardır. Nitekim ünlü bilim adamı Abraham Harold Maslow; yemek, içmek, uyumak, solumak, cinsellik gibi temel içgüdüsel ihtiyaçları; can ve mal varlıklarının korunması gibi güvenlik ihtiyacını; sevmek, sevilme, bir gruba mensup olma, yardımseverlik ve şefkat gibi sevgi ihtiyacını; tanınma, sosyal statü sahibi olma, başarı elde etme, takdir edilme gibi saygı ihtiyacını; kendini geliştirme, zorlu hedefleri başarma gibi kendini gerçekleştirme ihtiyacını, insanın en temel ihtiyaçları arasında sayar¹. Alexis Cerrel² ise cinsi arzuyu, susuzluk ve açlıktan sonra en şiddetli olan bir içgüdü olarak tanımlar.² Watson'a göre ise, cinsellik, insan davranışlarını etkileyen dördüncü bir güçtür.³ Bu ihtiyaçlar hiyerarşisi içinde yer alan, cinsel ihtiyaç, sevgi, saygı ve şefkatin aynı zamanda ailenin kuruluşunda ve devamında da etkin bir rol oynayan ihtiyaçlardandır.

Ailenin kuruluşundaki bu ihtiyaçlar ile Kuranın muhteva bütünlüğü içinde yer alan aile ile ilgili bilgiler mukayese edildiğinde açıkla görülür ki, Fizyolojik/psikolojik bir temele dayanan cinsel ihtiyaç, sevgi, şefkat ve

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fak. Öğretim Üyesi, Kayseri.

¹ Bkz. Ali Küşat, Nefis Mertebelerine Psikolojik Bir Yaklaşım, Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Ankara,2002, s.119-128.

² Alexis Cerrel, İnsanlar Uyanın, Ter. Leyla Yazıcıoğlu, İstanbul,1959, s.61.

³ Rudolf Pintner ve arkadaşları, Eğitim Psikolojisi, Ter. Sabri Akdeniz, İstanbul,1987, s.57.

saygı gibi duygusal ihtiyaçlar, aynı zamanda Kuranın da konuları ve kavramları arasında yer alır. Bir başka ifade ile ailenin psikolojik temelleri ile Kuran da yer alan aile ilgili bilgilerin birbiriyle paralel bir uyum içinde olduğu hatta örtüştüğü görülür. Bu paralel benzeşme ve örtüşmenin yanında, Kuranın bu sayılan ihtiyaçlara ilaveten nesli devam ettirme arzusuna ve ihtiyacına özel bir vurgu yaptığı da bilinmektedir. Bu ilişki, aynı zamanda İslam Dininin, tabii ve fitri bir din oluşunu ortaya koyan örneklerden biri olarak da algılanmalıdır.

Nitekim İslam dinin tabii ve fitri bir din olduğu vurgusu, hemen bütün ciddi eserlerde yer alır. Bu vurgu, rastgele söylenmiş bir sözden ibaret değildir. Zira Kuran, kavramsal anlamda iki dinden söz der. Bunlardan biri "et-Dinu'l Kayyim/fitrat dini"⁴, diğeri de hepimizin bildiği "münzel" din olan İslam'dır. Münzel dinin, fitrat dini ile tam bir uyum içinde olmasından daha tabii bir şey de olamaz. Aksini düşünmek, O'nun "hak" din olduğundan şüphe etmektir. Çünkü insanı yaratan ve onu fitri yetilerle donatan da, ona münzel dini gönderen de Allah'tır. Bu nedenle münzel dinin, insan fitratına aykırı ilkeler ve kurallar önermesi asla düşünülemez.

Kuran, her alanda olduğu gibi toplumun ana çekirdeğini oluşturan aile konusunda da, amacına uygun ilkeler ve prensipler getirmiş; sağlam ve sağlıklı bir ailenin alt yapısını oluşturan psikolojik temelleri destekleyen, teşvik eden ve yönlendiren ilke ve prensipler orta koymuştur. Bu temellerden bir kısmının aileyi hem kurucu hem de devam ettirici bir misyona; bir kısmının ise sadece devam ettirici bir misyona sahip olduğu görülmektedir.

İnsana ait bilgiler nasıl kavramlarla ifade ediliyorsa, Kur'an'da yer alan bilgiler de kavramlarla ifade edilmektedir. Bu nedenle Kurani bilgiler demek, bir anlamda Kurani kavramlar demektir. İnsanın bütün iradî eylemleri, kazandığı kavramlara bağlı olduğuna göre, Kurani bilgilerin hayata aktarılması da bu kavramların kazanılmasına bağlıdır. İnsan, Kurani kavramları ne kadar çok elde ederse, o kadar Kuran'ı tanımış ve davranışlarına yansıtmış, dolayısıyla yeterli Kuran bilgisine ve kültürüne sahip olmuş olur. Ancak kavramların kendisi de elde edilme yolları da karmaşık olduğundan, Kurani kavramlarla verilmek istenen bilgileri elde etme de o kadar kolay olmamaktadır. Bu zorluklar da kavramların sahip olduğu özelliklerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle her Müslüman, Kurani anlamak ve yaşamak için, O'nun kavramlarına sahip olmak zorundadır.

⁴ Rum,30/30 "Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılıştaki verdiği dine ver. Zira Allah'ın yaratışında bir değişme yoktur işte dosdoğru din budur." Ayrıca bkz. Tevbe,9/36

Bir insan, ne kadar Kurani kavramlara sahip olursa, o kadar Kuranı anlamış ve içselleştirmiş olur. Ne var ki bazı kavramların içleri doldurulmadan ve yaşamadan sadece söz olarak kullanılmış olması, bazı olumsuz çağrışımlara ve algılanmalara sebep olmakta ve insan üzerindeki etkisini de azalmaktadır. Nitekim günlük hayatımızda kullandığımız bir çok kavramın bu olumsuz etkiye maruz kaldığı hepimizin malumudur. Bu nedenle burada kullandığım kavramların en azından bir kısmının bu olumsuz etkiye maruz kaldığını ve bu nedenle algılanışında ve çağrışımındaki etkisizliği gözden uzak tutmamak gerekir.

I. Aileyi Kurcu ve Devam Ettirici Temel Etkenler

Kuranda Hz. Adem ve eşi ile ilgili yer alan bilgilerden, yeryüzünde insanların kurdukları ilk sosyal kurumun aile olduğunu öğreniyor ve ailenin en önemli iki unsurunun da karı-koca olduğunu biliyoruz. Kuranda aileyi tanımlayan özel bir kavram bulunmamakla birlikte O'nda yer alan bilgilerden ve bu bilgilerdeki içeriklerden, aileyi ifade edecek ve tanımlayacak bazı bilgiler bulabilmekteyiz. Mesela "zevç" ve ezvaç" sözcükleri, aileyi tanımlayabilecek kavramlar olarak değerlendirilebilir.⁵ Ayrıca bu ifadelerin yanında, Hz. Adem ile eşi ve çocukları hakkında verilen bilgiler başta olmak üzere, Peygamber kıssalarında yer alan bazı ifadeler, Kuranda bir aile anlayışının var olduğunu gösteren örnekler arasında yer alır. Buna "nikah" la ilgili bilgileri de ilave ettiğimiz de, hem aile kurumunu hem de bu kurumu oluşturan ve devam ettiren etkenleri, Kuranda görmek mümkündür.

1. Cinsel İhtiyaç ve Nesli Devam Ettirme Arzusu

Kuranda, "Kadınlara, oğullara, kantarlarca altın ve gümüşe, otağa salınmış atlara, davarlara ve ekinlere karşı hissedilen aşırı sevgi, insanlar için süslü gösterilmiştir"⁶ ayetinde, hem cinsi duyguya temas edildiği hem de sayılan bu şeyler arasında cinsi duygunun ilk sıraya konulduğu görülmektedir.⁷ Ayette konuyla alakalı geçen kavram, "hubbu's şehevât"tır. Şehvet, istemek, arzu etmek demektir. Ünlü Kuran yorumcusu Razi'ye göre şehvet arzu edilen şeylerin adıdır.⁸ Bu durumda "hubbu's şehevât" sevmeyi sevme gibi arzuları sevme anlamına gelir. Nitekim Razi'in, tefsirinde bazı filozofların görüşlerinden de yararlanarak bu ayetin anlamını açıklamaya çalıştığı ve bu ifadenin ne anlama geldiğine yönelik ayrıntılı

⁵ Celal Kırcı, Kuran ve İnsan, İstanbul, 1996, s. 117-119.

⁶ Al-i İmran, 3/14

⁷ Firuzabadi, Besair, Mısır, 1986, 3/358.

⁸ Fahreddin er-Razi, Tahran, Daru'l Kütbü'l İlmiye, ts. 7/194.

bilgiler verdiği ve tanımlar sunduğu görülür.⁹ O'na göre bilinen şeylere ilim adı verildiği gibi, arzu edilen şeylere de şehvet denilmektedir. Bu anlamda şehvet, bütün fitri temayüllerin genel adı olmaktadır. Nitekim Ferit Devellioğlu' nun, Osmanlıca –Türkçe lügatında “şehvet” sözcüğü aşırı istek, nefis ve cinsel istek¹⁰ olarak tanımlanmaktadır. Bu da gösteriyor ki şehvet sözcüğü, cinsel isteyin yanında aşırı istek ve nefis anlamlarında da kullanılmaktadır. Buna ilaveten Kuranda farklı konular içinde yer alan “refes”¹¹, ve “nisaikum harsün lekum”¹² ifadelerinin cinsellik ile alakalı olduğu da bilinen bir husustur.

Bundan da şunu anlıyoruz ki, Kuran cinsel arzuyu ve bu arzunun tatminini yok saymıyor bilakis tatmin edilmesini istiyor¹³. Ancak Kuran, her duygunun tatminin de olduğu gibi, bu duygunun tatminini de belli kurallara ve ilkelere uyulmasını öngörüyor. Nitekim Kuranın ön gördüğü bu ilkeler ve kurallar arasında helal, temiz, doğru, güzel ve denge kuralları en önde ve başta olan kurallar arasında yer alır.¹⁴ Kurana göre cinsi arzu tatmin edilecektir ama, bu tatmin etme işi, helal yoldan yapacaktır. Bunun adı da “nikah” a dayalı evliliklerdir. Bir başka ifade ile Kuran, cinsi arzunun tatminine meşruluk kazandıracak bir hukuki sözleşmeyi, (nikahı) şart koşmaktadır. Dolayısıyla hukuki meşruluğa ve ahlaki değerlere uymayan ve kişiyi sorumluluk duygusundan soyutlayan zinaya da kapıyı kapatmış bulunmaktadır.

Ailenin psikolojik temelini oluşturan diğer bir psikolojik etken de nesli devam ettirme arzudur. Nesli devam ettirme, türün korunması için gerekli olan bir duygudur ve bütün canlılar; çoğalmak için mukavemet edilmesi imkansız bir arzu duyarlar. Canlılar içinde yalnız insan cinsi, arzunun şiddetine kendi iradesiyle engel olabilir. Türün korunması için duyulan isteğin vasıtası ise, cinselliklerdir. Bu duyguyu Kur'an bize ilk insan ve ilk peygamber'in şahsında çok veciz bir şekilde açıklamaktadır: Taha suresinin 115-121. ayetleri arasında verilen bilgiye göre, Adem'in cennette yorulmadığı, acımadığı, susamadığı, çıplak kalmadığı ve sıcaktan etkilenmediği anlatılmakta ve daha sonra şeytanın O'na fısıldayarak “Ey Adem, ebedilik ağacını ve yok olmayacak bir hükümdarlığı göstereyim mi?” dediği ve bunun üzerine Hz. Adem'in avret yerlerinin açılışından söz

⁹ Razi, et Tefsiru'l Kebir 7/195. .

¹⁰ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca–Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara, 1970/1181.

¹¹ Bakara, 2/187

¹² Bakara, 2/223.

¹³ Seyyid Kutub, Fizilali'l Kuran, Ter. İ.Hakkı Şengüler, ve diğerleri, İstanbul, 1971, 27230-231.

¹⁴ Celal Kirca, Hayatın İçinde Hayatla Birlikte Kur'anı Anlama (sorunlar- yöntemler) İstanbul, 2010, s39-40.

edilmekte ve üstlerini cennet yaprakları ile örtmeye çalıştıkları ifade edilmektedir.

Ayette geçen ebedilik ağacı ve yok olmayacak hükümranlıktan maksadın ne olduğu konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değilse de Hz. Adem ve Havva'nın ebedilik ağacından yiyince hemen avret mahallerinin açılması ve tenasül organlarının görülmesi, bu ağaçla cinsellik arasında bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bazı Kur'an yorumcuları, ebedilik ağacını, cinsel birleşmeden bir kinaye olarak yorumlamışlardır.¹⁵ Çünkü, susuzluk, açlık, yorgunluk ve sıcaktan etkilenmeme gibi fizyolojik motifler zikredildikten sonra, ebedilik ağacının zikredilişi, büyük bir ihtimalle cinsi dürtüyü ve nesli devam ettirme duygusunu açıklamaktadır. Zira ayette sadece cinsel içgüdü açıkça zikredilmemekte, diğerleri zikredilmektedir. Nitekim şu ayetler de bu yorumu destekler niteliktedir:

“O sizi bir tek nefisten yarattı. Gönlü ısınsın diye O'ndan eşini var etti. Eşini sarıp örtünce (eşiyle birleşince) eşi hafif bir yük yüklendi. Onu gezdirdi. Yükü ağırlaşınca ikisi beraber Rableri Allah'a dua ettiler: Eğer bize iyi güzel bir çocuk verirsen, şükredenlerden olacağız dediler.”¹⁶ “Ey insanlar, sizi bir tek nefisten yaratan ve O'ndan eşini var edip ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üreten Rabbinizden korkun”¹⁷ Bu ayetler, Hz. Adem ile Havva'nın birleşerek çocuk meydana getirdiklerini ve çoğaldıklarını anlatmaktadır.

Çocuk, aileyi koruyan ve karı-kocayı birbirine daha da yaklaştıran bir araçtır. Çocuk sayısının artmasının boşanmayı güçleştirdiği de bilinen bir gerçektir. Kadın sevgisinden bahseden ayette, hemen çocuk sevgisinden söz edilmesi, evlilik amaçları içinde çocuğun bir ihtiyaç olarak görüldüğünü de ifade etmektedir. Çocuklu ailelerdeki boşanma oranlarıyla, çocuksuz ailelerdeki boşanma oranlarının farklılığı nesli devam ettirme duygusunun, aileyi korumadaki rolünü de açığa çıkartmaktadır.

2. Sevgi

Ailenin psikolojik temelini oluşturan diğer bir kurucu ve devam ettirici ana unsur da, sevgidir. Sevgi, insanlar arasındaki ilişkiyi düzenleyen önemli etkenlerden biri olduğu gibi, eşler arasındaki ilişkiyi de düzenleyen en önemli etkenlerden biridir. Sevgi, kişiliğe yöneliktir ve duygusal bir ihtiyaçtır. Cinsellik ise, vücuda yöneliktir ve fizyolojik bir ihtiyaçtır. Bu sebeple doğumundan ölümüne kadar insan, sevgiye muhtaçtır. Bu husu-

¹⁵ Süleyman Ateş, Yüce Kuranın Çağdaş Tefsiri, İstanbul, 1990, 5/54-55; 4/455.

¹⁶ A'raf,7/189

¹⁷ Nisa,4/1

su Kur'an şöyle açıklamaktadır: "içinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp, sevgi ve rahmeti/incelik ve yumuşaklık var etmesi, O'nun varlığının belgelerindendir"¹⁸ Ayette yer alan huzura kavuşma ifadesiyle eşlerin karşılıklı birbirine olan ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların giderilmesi halinde huzur ve mutluluk duyacakları anlatılmaktadır. Kurana göre huzur ancak, bir erkekle bir kadının nikâha dayalı olarak birleşmesiyle mümkün olacak bir hayat tarzıdır. Çünkü bu insan fitratına da uygun bir davranış türüdür.

Sevgi, "İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu"¹⁹ diye tanımlanır. Bu her bireyde var olan fitri bir duygudur Hiç şüphesiz her duygu gibi bu duygunun kaynağı da Allah'tır. Allah'ın bir sıfatı da "vedud"dur. "Vedud" Arapça "feul" vezninde olan bir sözcüktür. Bu veznin diğer bazı vezinlerden farkı, hem fail/özne, hem de meful/ nesne olmasıdır. Bu nedenle "vedud"un anlamı, hem çok seven hem de çok sevilen demektir

Bununla birlikte sevgi konuşulmaz, ama sevgiye dair konuşulabilir. Sevgi, ilgidir, alakadır. Sevgi, duyulur, hissedilir, yaşanır. Sevgi, satın alınmaz, kazanılır. Sevgi, paylaşılır. Sevgi, yakınlıktır. Sevgi özgürlüktür. Sevgi yumuşaktır, Sevgi bağrına basar. Sevgi, anneliktir, babalıktır. Sevgi, doktorluktur. Sevgi, evrenseldir. Sevgi, para gibi kasaya kilitlenemez. Sevginin yeri kalptir. Bir annenin, babanın, bir eşin veya bir çocuğun kalbidir. Bu nedenle sevgide yargı yoktur, yargı varsa orada sevgi yoktur.

Ayette, huzura kavuşma ifadesinden sonra sevgi ve şefkat kavramlarının yer alması ise, eşlerin birbirlerine karşı sevgi ve şefkat göstermeleri, özellikle sevginin eşe yönelik yönünü açıklamaktadır. Yani sevgisiz, huzur olamayacağını açıklamaktadır. Sevgi, fitri bir duygu olmakla birlikte yönlendirilmeye ve geliştirilmeye müsait bir duygudur. Bunun için de yönlendirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. Yönlendirilme durumuna ve objesine göre farklı sevgi türleri mevcuttur. Allah sevgisi, anne-baba sevgisi, eş ve çocuk sevgisi, vatan ve millet sevgisi gibi. Burada söz konusu olan eş ve çocuk sevgisidir.

Aile, sevgiyi sürekli kılan ve yönlendiren bir kurum özelliğine sahiptir. Özellikle içtenlik, cana yakınlık ve fiziki çekicilik gibi özellikler daha çok artırmaktadır. Sevgiyi belirleyen unsurlar içinde ödüllendiriciliğin ayrı bir yeri ve değeri vardır. Zira insan, değer verdiği ödülleri kendisine ve-

¹⁸ Rum.30/21

¹⁹ TDK, Türkçe Sözlük, Ankara2005,s.1742.

ren kişileri daha çok sevme eğilimindedir.²⁰ Bunun için Hz. Peygamber selamlaşmak ve hediyeleşmek yoluyla sevginin arttığını ifade etmiştir. Bu nedenle selam, konuşma ve hediye, sevgiyi eşler arasında artıran bir unsur olmaktadır. İşin aslına bakılırsa en güçlü ve en değerli ödüllerden biri de bizzat sevginin kendisidir. Bu sebeple her insan, kendisini sevenleri sever. Sevilmek için sevmek gerek. Bunun içindir ki Yunus, “sevelim, sevillelim,” sözünü boşuna söylememiştir.

Sevgiyi belirleyen bir diğer unsur da düşünce uygunluğudur. Her insan kendisiyle aynı fikir ve düşüncede olan kişileri daha çok sevme temayülündedir. Bu sebeple eşler arasında fikir ve düşünce birliğinin olması, değer yargılarının ve tutkularının birbirine yakınlık arz etmesi, sevginin bir başka önemli belirleyicisidir. Bunun içindir ki İslâm dini eş seçiminde küfüv (denklik) ilkesini ortaya koymuş ve zorunlu haller dışında inanç, kültür, yaş, mali durum v.s gibi konularda denkliği tavsiye etmiştir.

Sevgi konusunda Hz. Peygamber'in şu sözünü hatırlamamak mümkün değildir. “Bana kadın ve güzel koku sevdirdi. Göz nurum da, namaz kılındı.”²¹ Ama şurası da bir gerçek ki eş de olsa iki kişinin her konuda uzlaşması mümkün değildir. Zaman zaman fikir ve duygu farklılıkları olacaktır. Burada önemli olan birlikte yaşamaya karar veren kişilerin, aralarındaki fikir farklılığına rağmen, bu kararlarından dönmemeleri ve sorumluluk duygusu içinde hareket etmeleridir. Bu sebeptir ki Hz. Peygamber'in evlilik hayatında boşanma olayına rastlamıyoruz. Ancak şunu da belirtelim ki, İslâm zorunlu hallerde boşanmayı bir çıkış yolu olarak öngörmüş ve evliliğin devamını azimet, boşanmayı ise ruhsat olarak kabul etmiştir.

Sevenler, birbirlerini yargılamazlar, başkalarından onaylama da beklemezler. Siz hiçbir annenin yavrusunu yargıladığınızı gördünüz mü? Onun sevgisi “eğer” sevgisi değildir. Onun sevgisi “çünkü” sevgisi de değildir. Onun sevgisi, “rağmen” sevgisidir. Bu bir Japon yazarına Masumi Toyotome'ye ait bir ayırımdır. O, eğer şunu yaparsan seni severim veya seni seviyorum çünkü sana ihtiyacım var türü sevgi çeşitlerinin gerçekte sevgi olmadığını, bunların bir çıkar ilişkisine dayandığını söyler. Gerçek sevgiyi, “rağmen” türü sevginin temsil ettiğini anlatır. Bir annenin veya babanın sevgisi, ancak “rağmen” sevgisinden başka ne olabilir? Her şeye rağmen anne ve baba evladını sever. Evladı onu sevmese de sever. Çünkü anne, yavrusunu, dokuz ay 10 gün karnında taşımıştır. Hasta

²⁰ J.L.Freedman, ve diğerleri, Sosyal Psikoloji, Ter. Ali Dönmez, İstanbul,1989, s.143-189.

²¹ Nesai, Sünen, K.İşratu'n Nisa, B.Hubbu'n Nisa, Beyrut; tarihsiz, 761. (Suyuti şerhi ve Sindi haşiyesi ile birlikte)

olduğunda baş ucunda beklemiş, elinden geleni yapmış, ona dua etmiştir. Yıllar boyu değişik nedenlerle onun için göz yaşı dökmüş, çok geceler onun için kaygılanıp uykusuz kalmıştır. Oyuncaklarını toplamış, yemeğini pişirmiş, elbiselerini yıkamış ve ütölmüştür. Aylar ya da yıllarca onu emzirmiştir. Bütün bunlar, gerçek sevginin göstergeleridir. Çünkü bütün bunlar bedelsizdir. Gerçek sevgi ise bedelsizdir.

Sevgiyi bulmak, onu elde tutmaktan çok daha kolaydır. Tıpkı ağaç dikmenin daha kolay, ama onu bakmanın ve büyütmenin daha zor olması gibi. Bu nedenle sevgiyi sadece hissetmek yetmez, onu göstermek de gerekir. Hayat aslında çok kısadır. Bu kısa hayat içinde neden sevgimizi başta anne babamıza, kardeşlerimize, eşimize, çocuklarımıza, arkadaşlarımıza, bütün insanlara ve hatta bütün canlılara göstermiyoruz? Bunlardan her biri, bir bakıyorsun bugün var yarın yok. Sevginizi onlara göstermek için yarını niçin bekleyelim? Zira yarın çok geç olabilir. İnsan, elinde olanın kıymetini, elinde iken bilmelidir. Elden çıktıktan sonra onun kıymetini bilmek, çok geç kalınmış bir itiraf olmaz mı?

“Sağlığında nice ehl-i hünerin,

Bir tutam tuz bile yoktur aşına,

Öldürüp evvel onu açlıktan,

Sonra bir türbe dikerler başına” diyen şairin hicvettiği bu davranış türü değil midir?

Hayatta iken anne ve babamıza, eşimize, dostumuza, kardeşlerimize, arkadaşımıza “seni seviyorum” demek çok mu zor geliyor? Neden “seni seviyorum” diyemiyoruz? Oysa Hz. Peygamber’e izafe edilen bazı rivayetlerden sevdiğimizimize sevgimizi söylememizin tavsiye edildiğini öğrenmekteyiz.

Eğer mutlu ve huzurlu bir aile yuvası arzu ediyorsak, önce işe kendimizi sevmekle başlamalıyız. Kendimizi sevebilmemiz için de kendimizi tanımamız gerekir. Kendisini tanımayan insan, kendisini de sevemez. Kendisini sevmeyen kişi, başkalarını da sevemez Kişinin önce kendisini tanıması gerekir ki, kendisini sevebilsin. Başkalarından beklediğimiz sevgi ve saygıyı önce kendimize vermemiz, ancak bu sevgiyi “narsist” bir tavra da dönüştürmememiz gerekir. Bunu yaptığımızda eminim ki çok şey değişecek ve düzelecektir. Zira sevmek ve sevilme yeteneği hepimizde mevcuttur. Ama bu yeteneğimizi, geliştirmemiz, yönlendirmemiz, sabitlememiz gerekir ki, o sevgiyi hak edelim. Aile, sevgiyi elde etmek için en ideal bir ortamdır. Sevgi öyle güçlü bir duygudur ki, sadece aileyi kur-

makla kalmıyor, aynı zamanda devamını da sağlıyor. O nedenle sevgi, hem ailenin kurucu bir unsuru hem de devam ettirici bir unsuru oluyor.

II. Aileyi Devam Ettirici ve Destekleyici Temel Etkenler

Ailenin kuruluşunu sağlayan bu psikolojik etkenlerin yanında, sosyolojik, ekonomik ve kültürel etkenlerin de bulunduğunu göz ardı etmezsiniz, aileyi devam ettirici ve destekleyici etkenlerin de dikkate alınmasında büyük yarar hatta zorunluluk bulunmaktadır. Tıpkı sağlığı korumak için önerilen koruyucu hekimlik kaideleri gibi, ailenin devamlılığını ve sürekliliğini sağlayacak koruyucu etkenlerin de bilinmesine ve yaşanmasına ihtiyaç vardır. Nasıl ki hekim hasta ilişkisinde “bilim, sevgi ve güven” temel ilkelerden ise, aile içi ilişkilerde de sevgiye ilaveten “saygı, şefkat, merhamet, sadakat, sabır, sorumluluk” gibi etkenler de aileyi devam ettirici ve destekleyici ilkeler arasında yer alır. Bu etkenlere ve ilkelere dayanmayan bir aile kurumunun uzun süre ayakta kalması ve varlığını devam ettirmesi çok zor görünmektedir. Bu nedenle bu etkenlerin ve ilkelerin yaşanarak özenle korunması gerekmektedir.

1. Saygı /Şefkat

Ailenin hem kuruluşunu hem de devamlılığını sağlayan etkenler arasında yer alan sevgi'den sonra ailenin devamlılığını sağlayan en önemli etkenler arasında saygı en önde gelenidir. Saygı “değeri üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu”²² olarak tanımlanır. Saygı duymak, aynı zamanda birine değer vermeyi de ifade eder. Bu davranış biçimi, Kur'an'da yerine ve kullanılış tarzına göre “rahmet” kavramıyla ifade edilmiştir. Sevgi ile ilgili zikrettiğimiz ayette “İçinizden kendileriyle huzura kavuşacağınız eşler yaratıp sevgi ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindedir.”²³ ayetinde geçen rahmet kelimesi, incelik, yumuşaklık ve şefkat anlamlarına gelir. Nitekim İsfehani²⁴ ve Firuzabadi²⁵ gibi iki ünlü Kur'an yorumcusu, rahmet kavramını, Allah için kullanıldığında nimet verme ve üstün kılma anlamlarında, insanlar için kullanıldığında ise incelik, yumuşaklık ve şefkat anlamlarında kullanıldığını açıklamaktadır.

²² TDK, a.g.e. s.1714

²³ Rum,30/21

²⁴ Ragib el- İsfehani, el- Müfredad fi Garibi'l Kuran, Beyrut, ts. S.191.

²⁵ Firuzabadi, Besair, 3/53

Ayette rahmet hem Allah için kullanılmış hem de eşlere nispet edilmiştir. Dolayısıyla ayet, Allahın, eşler arasında, sevgiyi, birbirlerine karşı ince ve yumuşak tavırla hareket etme duygusunu, yani saygıyı var ettiğini açıklamaktadır. Bu nedenle insanlar arası ilişkilerde, özellikle de aile içi ilişkilerde saygının önemi ve değeri asla küçümsenmemelidir. Bir ailede sevgi olsa da şayet karşılıklı saygı kalmamış ise, o ailenin uzun ömürlü olması düşünülemez. Zira saygının olmadığı bir yerde, aşağılanma, horlanma ve alay etme gibi olumsuz duyguların öne çıktığı görülür. Bunlar da saygıyı yok eden etkenler arasında yer alır. Saygı yoksa orada huzur da yoktur, birliktelik de yoktur. Nitekim Hz. Peygamberin Kuranda övülen en bariz vasıflarından biri de, O'nun yumuşak bir tavır içinde olması ve buna bağlı olarak da insanların O'ndan uzaklaşmamasıdır. "Allahın rahmetinden dolayı seni onlara karşı yumuşak davrandın, şayet kaba ve katı olsaydın onlar etrafından dağılıp giderlerdi" ²⁶ ayeti bu gerçeği ifade eder. Aynı kural, aile ve aile içi ilişkiler için de geçerlidir. Zira buradaki davranış türü, evrensel bir nitelik arz eder. Yine Kuran, Hz. Peygamber'in karşında ses tonunu yükseltmeyi ²⁷ bir saygısızlık göstergesi olarak tanımlar. Bu kurallar, sosyal ilişkilerimizde geçerli olduğu kadar, aile içi ilişkilerde de geçerli kurallardır. Ayetlerin formu, her ne kadar Hz. Peygamberle irtibatlı ve sınırlı olsa da, normu yani yumuşak davranma ve saygı gösterme kuralı, evrensel bir nitelik arz eder. Korunma ve sakınma anlamında kullanılan "takva" sözcüğündeki, saygı ve sorumluluk bilinci içinde hareket etme anlamlarını da dikkate aldığımızda, saygıyı ifade eden veya saygı anlamını içeren bir çok ifadenin Kuran'da yer aldığını görürüz.

Nitekim Lokmanın oğluna olan öğütleri arasında anne-babaya karşı gösterilmesi gereken saygının güzel bir örneğini buluruz. Ayette "Biz insana ana-babasına karşı iyi davranmasını tavsiye etmişizdir. Bana ve ana babana teşekkür et diye tavsiyede bulunmuşuzdur. Şayet anan ve baban seni bana karşı körü körüne ortak koşmaya zorlarlar ise, onlara itaat etme, fakat dünya işlerinde onlarla güzel geçin. Bana yönelen kimsenin yoluna uy"²⁸ denilmektedir. Ayette geçen "ve sahibuma fit-dünya" ifadesi, anne-babaya karşı dünyaya işlerinde saygısızlık yapılmamasını öğütler. Ayrıca "Rabbin yalnız kendine tapmanızı ve ana-babaya iyilik etmenizi emretmektedir. Eğer ikisinden biri, veya her ikisi, senin yanında iken ihtiyarlayacak olurlarsa, onlara karşı "öf" bile deme. Onları azarlamak, onlara saygı göster. İkisine de tatlı söz söyle"²⁹ ayeti, ayrıca saygının

²⁶ Al-i İmran,3/159

²⁷ Hucurat,49/2.

²⁸ Lokman,31/14-15.

²⁹ İsra,17/23.

dini bir kural olduğunu gösterir. Çünkü azarlama ve kızdırma, karşındakine değer vermeme demektir. Değer vermeme, horlama ve azarlama ise, bir saygısızlık göstergesidir.

Kuranda “kullarıma söyle, en güzel sözü söylesinler”³⁰ buyrulmaktadır. Bu kural, aile içi davranışlar da dahil bütün davranışlarımız için de genel geçer bir kuraldır. Çünkü güzel söz, saygıyı simgeler. Bir başka ifade ile söyleyecek olursak, sevgi içe dönük olduğu halde, saygı dışı, yani davranışlara dönüktür. Bu demektir ki, eşler sevgilerini ve saygılarını aynı zamanda yaşayarak da gösterecektir. Eşlerin birbirlerine karşı gösterecekleri karşılıklı sevgi ve şefkat, ailenin diğer fertlerine de sirayet edecek, dolayısıyla aile, sağlıklı bir kurum olarak varlığını sürdürecektir.

2. Sadakat

“Dostluk, vefalılık, bağlılık, doğruluk, gönül doğruluğu”³¹ anlamlarına gelen sadakat, ailenin devamı ve mutluluğu için gerekli ilkelerden biridir. Eşlerin birbirlerine karşı, gösterecekleri sadakat, aynı zamanda dostluktur, vefalılıktır, bağlılıktır, doğruluktur. Dostluk ve vefa, özellikle günümüzde kendisine çok az rastlanan iki değer haline gelmiştir. Özellikle eşlerin birbirine gösterecekleri sadakat, hiç şeye mukayese edilemeyecek kadar değerlidir. Sadakatin yani sahiplenme duygusunun ve bağlılığın, evliliğin devamı için çok önemli bir role sahip olduğu bugün çok daha iyi anlaşılmaktadır. Zira artan boşanma sebepleri arasında, sadakatsizliğin, aldatma ve ihanetin yüksek oranda oluşu, sadakatin ne denli önemli olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Eşler arasında kıyılan nikahta söylenen “evet” sözcüğünün, aslında eşlerin birbirlerine olan sadakatlerini simgeleyen bir sözcük olduğu asla unutulmamalıdır. Çünkü bu sözcük, bir sadakat sözüdür. Sadık kalınacağına dair verilen bir ahittir. Ne pahasına olursa olsun, eşler verdiği bu sözü tutmak ve ahdine sadık kalmak zorundadır. Zira sözünde durmak, insan olmanın ve insan kalmanın da bir gereğidir. Kuran söz verip de sözünde duraları “sadıklar”³², “Allaha verdiği sözde duranlar”³³, “sadık erkekler ve sadık kadınlar”³⁴ olarak tanımlar.

Sadakatsizlik veya cinsi arzunun evlilik dışı bir yolla giderilmeye çalışılması, aslında insanın kendi içindeki temel ilişkilerinde meydana gelen ana bozukluklardan kaçması ve onun üzerine gidememesinden kaynak-

³⁰ İsra,17/53

³¹ Ferit Devellioğlu, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1970, s.1087.

³² Bakara,2/177

³³ Ahzab,33/23

³⁴ Ahzab,33/34

lanmaktadır. Zira sadakatsizlik, işin kolayına kaçmadır ve asla bir çözüm değildir. Çözüm dışta değil, içtedir. Heyecan, neşe ve ihtiras, bizim içimizdedir. Kendi yaşama sevincimizi, ihtirasımızı harekete geçiren yine biziz. Kendimizi sorumlu hissettiğimiz ve kurallara uygun iş yaptığımız zaman, vicdanımız rahat eder ve huzur buluruz. Aynı şekilde cinsi arzunun tatmini kurallara uygun olarak giderildiğinde de insan, huzur ve mutluluk hissedecektir. Bu nedenle Kuran, nikaha davalı evliliği ve karşılıklı sadakati emretmektedir. Zira nikah, öncelikle insanı Allah'a, sonra da eşine karşı sorumlu kılmaktadır. Bu sorumluluk ise, hiç şüphesiz karşılıklı sadakattir. Bu nedenle sadakat ve güven, ailenin sürekliliğini sağlayan temel unsurlardan biridir. İslâm, nikahı emretmek ve zinayı yasaklamak suretiyle bu temel unsuru özenle korumak istemiştir.

3. Sabır

“Acı, yoksulluk, haksızlık vb.üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan, onların geçmesini bekleme erdemi”³⁵ diye tanımlanan sabrın, İslam dinindeki yerini ve önemini hepimiz, çok biliyoruz. Tıpkı sevgi gibi, bu duygunun da çok farklı nesnelere olabilmektedir. Kuranda pek çok ayet sabırdan söz eder. Bu ayetlerin birinde sabırla Allaha yardım talep edilmesi istenir ve Allah'ın sabredenlerle beraber olduğu ilan edilir³⁶ Diğer bir ayette ise Allah'ın sabredenleri sevdiği anlatılır³⁷ Hz. Peygamber de “Sabır iki sadme arasında gösterilen mukavemetten ibarettir.”³⁸ der.

Özellikle aile içi ilişkilerde sabrın yeri ve varlığı çok daha önemlidir. Sabırlı eşler, sabırsız eşlerden daha çok aile yunasının korunmasına yardımcı olurlar. “Acele işe şeytan karışır” ata sözünü, hepimiz yeri gelince söyleriz, ama bir çok işimizde acele etmekten de geri durmayız. İyi düşünülmeden, acele ile söylenecek bir sözün, neticede nelere sebep olduğunu hepimiz biliriz, ama yine de söylemekten çekinmeyiz. Bir Arap atasözünde. “Söz senin esirindir, konuştuğunda ise sen onun esiri olursun” denilmektedir Yunusun da:”Söz ola kese savaşı, söz ola ağulu aşı yağ ile bal ede” der. Sabır bunun için gereklidir. “Taş ve sopa kemikleri kırar, ama söz, kalbi kırar” Acele ile söylenen bir sözün kalpleri nasıl kırdığını hepimiz, yaşayarak öğrenmişizdir Bu nedenle “Sabreden zafere erer”, “Sabreden derviş muradına ermiş” sözleri herhalde boşuna söylenmiş sözler değildir. Sabır, her şeyde ve her işimizde gereklidir, ama aile içi ilişkiler de çok daha gereklidir. Bu nedenle ailenin sürekliliğini sağlayacak

³⁵ TDK, a.g.e.1671.

³⁶ Bakara,2/153

³⁷ Ali İmran,3/146.

³⁸ Buhari, Cenaiz,32, Müslim, Cenaiz,8.

önemli etkenlerden biri olma özelliğini daima korumuş ve korumaya da devam edecektir. Sabır insana direnme gücü verir, insanı olgunlaştırır, huzurlu ve mutlu bir aile hayatının yolunu gösterir. Kuranda “sabır” ile ilgili onlarca ayetin varlığı, sabrın önemi vurgulamaya yöneliktir. Bütün olumsuzluklar karşısında sabırla Allah’tan yardım talep edilmesi,³⁹ bunun en bariz örneğidir.

4. Sorumluluk Bilinci

Aile içi ilişkilerde sorumluluk duygusu ve sorumluluk bilinci, en az saygı ve sadakat kadar gerekli olan bir ilkedir. Eşlerden biri veya her ikisi, sorumluluk bilinci içinde hareket etmiyorsa, sevgi de saygı da o aileyi korumaya yetmemektedir. Günümüzde genellikle boşanma sebepleri arasında sorumsuz davranışların önemli bir yeri olduğu görülüyor. Kuranın ahitlere sadık kalınmasını emretmesi ve bunun bir sorumluluk olduğunu belirtmesi, aile kurulurken verilen “evet” sözüne de sadık kalınmasını da ihtiva etmektedir. Çünkü “ evet” sözü de bir ahittir. Geleneksel ifade ile “ ahde vefa “ da, ahlaki bir sorumluluktur, Şayet ahde vefa göstermiyor isek, kendimizi hesaba çekip insanlığımızı ve ahlakımızı sorgulamalıyız. Ama bundan önce de bu bilinci kazanmamamız gerektiğini bilmeliyiz. Zira sorumluluk da sorumluluk bilinci de kolay kolay kazanılmıyor. Bunun için de insanın çaba göstermesi ve zihninin bazı aşamalardan geçmesi gerekiyor.

Ailenin kurulması ve devamı için verilen bu sözün tutulmasını İslam, eşlerden her birinin diğerine karşı namus borcu olarak görür. Çünkü Kur’an, “ahd”in yerine getirilmesi ister ve verilen ahitte bir sorumluluğun bulunduğunu belirtir.⁴⁰ Evet sözü,” ben eşime olan sevgime, saygıma sadık kalacağım ve sadaketime asla ihanet etmeyeceğim” demektir.

Bu aşamalar ise, ilgi/sevgi ve bilgidir. İlgi/sevgi olmadan bilgi, bilgi olmadan da bilinç, bilinç olmadan da eylem olmuyor. Eylem de yeterli olmuyor, eylemin alışkanlık haline gelmesi gerekiyor. Bu nedenle, her kavramda olduğu gibi “sorumluluk” kavramında ilk önce bireyin ilgi/sevgi ve bilgi alanına girmesi ve bu bilginin de bilinç haline dönüşmesi gerekmektedir. Bunun için de aile ve toplumun bireye yardımcı ve destek olması, kısaca eğitimin devreye girmesi bir zorunluluktur. Ancak tek başına sorumluluk da yeterli olmamaktadır. Sevgi ve saygının da mutlaka sorumlulukla birlikte olması gerekir. Sevgi ve saygı yoksa sorumluluk tek başına ne kadar fonksiyonel olabilir? Tam tersine sevgi ve saygı olsa da

³⁹ Bakara, 2/45, 153.

⁴⁰ İsra,17/34, 36. “Ahdi yerine getirin, doğrusu ahitte sorumluluk vardır” ayeti buna bir örnektir.

sorumluluk yoksa, bireyler arası, aile içi veya insan-Allah ilişkisi ne kadar sağlıklı devam edebilir? Bu gün aileyi çökerten en önemli etkenler arasında eşlerden birisinin veya her ikisinin sorumsuzluğu gelmiyor mu? Sevgi de saygı da sorumluluk, da satın alınan bir meta değil, kazanılan ve elde edilen değerlerdir. Sevmek, sevilme, saygı duymak veya saygı duyulmak ve sorumluluk bilinci içinde hareket etmek istiyorsak, bu bilinci mutlaka kazanmak zorundayız. Her birey ancak kendinde var olan şeyi/şeyleri verebilir, olmayanı veremez. Sevgisi varsa sevgisini, parası varsa parasını, bilgisi varsa bilgisini verebilir. Şayet bunlar yokta, kini varsa kinini, hasedi varsa hasedini, nefreti varsa nefretini verecek demektir.

Müslüman, insanlara nefret yerine sevgisini veren, düşmanlık yerine saygı gösteren, cehlinin farkına varıp bilgi elde eden, tembellik yerine çalışmayı sorumluluk bilincinin bir gereği olarak yapan insandır. Allah insana cevizi vermiş, ama cevizin kabuğunu kırmayı insana bırakmıştır. Çalışmadan, yorulmadan, alın teri dökmeden ve sıkıntı çekmeden başarılı bir insan olmak mümkün değildir. Şayet bir başarı söz konusu ise mutlaka orada iki önemli unsur bulunmaktadır. Bunlardan birisi sevgi ve saygıya dayalı sorumluluk bilinci, diğeri de işlerimizde doğru bir yöntemle sahip olmaktır. Şayet bir başarısızlık söz konusu ise mutlaka orada sorumluluk bilincine sahip olmama ve yöntemsizlik var demektir. Sorumluluk bilincine sahip olamamanın tabii sonucu ise sırasıyla havale etme, bahane üretme ve tehir etmedir. Aile içi ilişkilerde bu kuralara uyulması ve çocukların bu davranış biçimlerine göre eğitilmesi de ailenin sorumlulukları arasında yer alır.

Kuran, öngördüğü ilke ve prensiplerle, bireyin önce sorumluluk taşıyabilecek bir düzeye gelmesini amaçlamakta, ondan sonra oradan ona sorumluluklarını yerine getirmesini istemektedir. Dinî kültürümüzde yer alan ve bir Fıkıh kuralı halinde hepimizin zihninde çakılı duran “mükellef” olma terimi ve mükellef olmanın şartları, aynı zamanda bireyin sorumluluğunu ortaya koyan tanımlamalardır. Ancak salt sorumlu olma daha önce belirttiğimiz gibi eylem için yetmemekte, sorumluluğun bilinç haline getirilmesi gerekmektedir.

Kuran’da sorumluluklarını yerine getirirken bireylerden uyulması talep edilen sorumluluk ilkeleri arasında işlerin helal, temiz, estetik ve dengeli olmasına yapılan vurgu ve genelde dindar bir hayatla dindar olmayan bir hayatın bu vurguya göre tanımlanması, sorumluluk bilincinin önemini de açıkça ortaya koymaktadır. Zira sorumluluk bilinci, bireyin kim olduğundan ziyade nasıl olduğunu ortaya koyan çok önemli bir kriterdir. Nasıl bir Müslüman? sorusunun cevabını oluşturan ve Müslüman kişiliğini yansıtan bilgilerin ve kuralların, kimlik bilgisinden daha fazla

Kuran'da yer alması onun evrensel mesajına uygun bir durum arz eder. Çünkü kimlik insana çok şey kazandırmaz. İnsana çok şey kazandıran kişiliktir. Yani bireyin nasılığıdır. Kimlik insanı suç işlemekten veya sorumluluklarını yerine getirmemekten alıkoyamıyor. Buna karşılık kişilik, bireyi sorumluluklarını yerine getirmemekten veya suç işlemekten büyük ölçüde alıkoyabiliyor. Bir başka deyişle kişilik sahibi insanlar, kimlik öncelikli kişilerden daha az suç işliyorlar. Bu bilincin kazanılmasında ailenin rolü, asla unutulmamalıdır.

Sonuç

İslâm'a göre sağlam ve sağlıklı bir aile, ahlaki bir temele dayalı olarak giderilmesi, kural ve ahlak dışı bir yola tevessül edilmemesi, eşlerin sorumluluk duygusuyla hareket etmesi, birbirlerine sevgi ve saygı göstermesi, sorumluluk bilinci içinde hareket etmesi, sabır ve sadakat göstermesi, ve nihayet bütün bunları sürekli yapmakla mümkündür. Sevgi, saygı, sadakat sorumluluk bilinci, ve sabır bir veya birkaç kere kullanılıp atılacak bir şey değildir. Bunların devamlı ve sürekli olması gerekir. Bunun anlamı, aile içinde sevgiyi, saygıyı, sorumluluğu, sabrı ve sadakati bir kere veya birkaç kere değil, devamlı ve sürekli yapmak demektir. Sevgi, bir defa gösterilen ve sonra terk edilen bir duygu olmamalıdır. Aynı şekilde saygı da, sorumluluk ta, sabır da, sadakat da devamlı ve sürekli olmak zorundadır.

Bu etkenlerden her hangi birinin eksikliği aileyi çökertmeye ve yıkıma sebep olabilir. Şu da bir gerçektir ki, nasıl ki hücreler birleşerek insan vücudunu meydana getirmişlerse, aileler de toplumu meydana getirmişlerdir. Bu sebeple aile toplumun bölünme ve parçalanma kabul etmeyen en küçük birimidir. Ailenin yıkımı ve bu yıkımın gittikçe artması sosyal bünyenin dolayısıyla millet bütünlüğünün parçalanması demektir. Bu nedenle hücrelerin ölümü ile ailenin ölümünü, ailenin yıkımı ise sosyal bünyenin ölümünü hazırlamaktadır.

İnsan vücudunu korumak için alınan koruyucu hekimlik tedbirleri nasıl lüzumlu ise, aileyi korumak için de alınan tedbirler o kadar lüzumludur. Bunun için İslâm, evlilikte nikah kuralını getirmiş, boşanmaya mecbur kalınmadıkça ruhsat vermemiştir. Ailenin sürekliliğinde bu ilke ve kuralların varlığı, hayati bir öneme haiz olduğunda asla şüphe edilmemelidir. Aile geleceğimizi kendilerine emanet edeceğimiz evlatlarımızın yetiştikleri ve eğitildikleri ortamlardır. Bu ortam ne kadar sağlıklı olursa, yetişen nesiller de o kadar sağlıklı olurlar. Bunun için Dorothy nLaw Nolte'nin şu dizeleri ne kadar da anlamlıdır:

“Eğer bir çocuk
 Eleştiri ile yaşarsa kınamayı,
 Düşmanlıkla yaşarsa savaşmayı,
 Utançla yaşarsa suçlu hissetmeyi,
 Hoşgörü ile yaşarsa sabırlı olmayı,
 Övgü ile yaşarsa değer vermeyi,
 Alayla yaşarsa utanmayı,
 Adil yaşarsa adaleti,
 Güvence ile yaşarsa inanmayı,
 Dürüstlük ile yaşarsa doğruyu,
 Yüreklendirmeye yaşarsa kendine güvenmeyi,
 Arkadaşla yaşarsa dünyada sevgi bulmayı,
 Onaylama ile yaşarsa kendinden hoşlanmayı öğrenir”
 Bir şairimiz de şöyle der:
 “Kavgayı bir ağaç yaprağına yazmak isterdim,
 Sonbahar gelince kurusun diye,
 Öfkeyi bulutların üstüne yazmak isterdim,
 Yağmur yağsın, bulut yok olsun diye,
 Nefreti karların üstüne yazmak isterdim
 Güneş açsın, karlar erisin diye,
 Dostluğu ve sevgiyi çocukların yüreğine yazmak isterdim,
 Onlar, büyüsün dünyayı sarsın diye”

Bütün bunların olması, sağlıklı bir ailenin olmasına bağlıdır. Sağlıklı bir aile de ancak sağlam temeller üzerine kurulduğunda, ilkelere ve kural-lara uyulduğunda meydana gelecektir Kuran bunu sağlamak için insan fitratına uygun ilkeler ve kurallar getirmiş ve bu ilkelerin korunması, devamlılığı ve sürekliliği konusuna da özel itina gösterilmesini istemiştir.

KAYNAKLAR

Alexis Cerrel, *İnsanlar Uyanın*, Ter. Leyla Yazıcıoğlu, İstanbul, 1959.

Ali Küşat, ‘Nefis Mertebelerine Psikolojik Bir Yaklaşım’, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara, 2002.

Celal Kırca, *Hayatın İçinde Hayatla Birlikte Kur’anı Anlama (sorunlar- yöntemler)*, İstanbul, 2010.

Celal Kırca, *Kuran ve İnsan*, İstanbul, 1996.

Fahredden er-Razi, Tahran, *Daru’l Kütbi’l İlmiye*, tarihsiz.

Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara,1970.

J.L.Freedman, ve diğerleri, *Sosyal Psikoloji*, Ter. Ali Dönmez, İstanbul, 1989.

Nesai, Sünen, *K.İşratu'n Nisa, B.Hubbu'n Nisa*, Beyrut; tarihsiz.

Ragıb el- İsfehani, *el- Müfredad fi Garibi'l Kuran*, Beyrut, tarihsiz.

Rudolf Pintner ve arkadaşları, *Eğitim Psikolojisi*, Ter. Sabri Akdeniz, İstanbul,1987.

Seyyid Kutub, *Fizilali'l Kuran*, Ter.İ.Hakkı Şengüler, ve diğerleri, İstanbul,1971.

Süleyman Ateş, *Yüce Kuranın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, 1990.

TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara 2005.